

Razvijanje bralne kulture pri osebah s posebnimi potrebami

Vera Muha

Knjižnica Brežice

vera.muha@knjiznica-brezice.si

Beremo vsak dan. Branje je pomembno orodje za reševanje vsakodnevnih nalog otrok in odraslih. Sodobne raziskave vedno pogosteje opozarjajo na pomen pismenosti, slednja je vključena v različne strateške dokumente¹. Bralna pismenost je temelj za razvoj ostalih pismenosti. Vlada Republike Slovenije je v decembru 2019 sprejela Nacionalno strategijo za razvoj bralne pismenosti za obdobje 2019–2030, kjer beremo, »pomemben del pismenosti je bralna kultura, opredeljena kot odnos (splet pojmovanj in vrednot) posameznika in posameznice ter družbe do knjige«. (Vlada Republike Slovenije, 2019, 4) V nadaljevanju je navedeno, da je treba »povečati družbeno skrb za razvoj bralne pismenosti ranljivih skupin prebivalstva«. (Vlada Republike Slovenije, 2019, 6) Med ranjive skupine prebivalstva so vključene osebe z večjim tveganjem za socialno izključenost in z neenakimi možnostmi, kot so revni, manj izobraženi odrasli, priseljenci, begunci, Romi, otroci in odrasli s posebnimi potrebami idr. (Operativni program razvoja človeških virov, 2008)

Zakon o knjižničarstvu v 16. členu navaja, da »splošne knjižnice, ki izvajajo knjižnično dejavnost za prebivalstvo v svojem okolju, zagotavljajo storitve tudi za skupine prebivalcev s posebnimi potrebami« in v nadaljevanju dodaja, da knjižnice »organizirajo posebne oblike dejavnosti za otroke, mladino in odrasle s posebnimi potrebami«. (Zakon o knjižničarstvu, 2017)

V Knjižnici Brežice smo se pričeli povezovati z enoto Varstveno delovnega centra (krajše VDC) Leskovec – Enota Brežice že pred dvema desetletjema in nekaj let pozneje z oddelki Osnovne šole s prilagojenim programom (krajše OŠPP) Brežice. Oblikovala se je posebna oblika biblio-pedagoške dejavnosti, imenovana Kekčeva bralna pot, ki je z leti postala reden program mladinskega oddelka knjižnice. Ime programa pove, da je osrednji lik naših druženj in povezovanj Kekec – literarni junak, ki ga je davnega leta 1918 ustvaril Josip Vandot. Kakor se

pesem glasi, da kdor vesele pesmi poje, gre po svetu lahkih nog, tako velja tudi za naša srečanja. So poučna in hkrati zabavna. Srečujemo se od septembra tekočega leta do junija prihodnjega leta, saj so srečanja vezana na šolsko leto. Z vsako skupino (tako osnovnošolci kot uporabniki varstveno delovnega centra) se v tem času v knjižnici družimo v povprečju 3-krat, ob koncu šolskega leta pripravimo zaključno srečanje (v knjižnici ali v prostorih Osnovne šole Brežice oziroma Varstveno delovnega centra Krško – Leskovec, Enota Brežice), kjer sodelujoče simbolično nagradimo in jim izročimo priznanja za sodelovanje. Spodnja tabela prikazuje število srečanj in udeležencev v predstavljenem programu v preteklih petih letih. Opažamo, da se naših srečanj udeležujejo različno pogosto v letu, velikokrat je obisk odvisen od ostalih aktivnosti in zdravja udeležencev ter njihovih spremljevalcev (učiteljev v OŠPP ter zaposlenih v VDC-ju).

V sklopu naših srečanj učencem in varovancem razložimo osnovne pojme, kot so knjižnica, knjigarna, pojasnimo, kaj pomeni knjigo kupiti in kaj knjigo izposoditi. Predstavimo jim različne oblike leposlovja, ki se nahajajo v knjigah (pravljica, ljudska pripovedka, pesmica, uganka). Pokažemo jim tudi različne poučne knjige in neknjižno gradivo, primerno njihovi starosti. Pogovorimo se o ravnanju s knjigami in o obnašanju v knjižnici. Namen biblio-pedagoških in drugih dejavnosti v knjižnici je uporabnikom vseh starosti prikazati branje kot kakovosten način preživljanja prostega časa, zato jim želimo pomagati pri oblikovanju bralnih navad za samostojno branje. V ta namen »knjižnica izvaja promocijske in motivacijske dogodke za predstavitev branja in sveta literature kot možnosti kakovostnega preživljanja prostega časa, razvoja bralnih interesov, za krepitev statusa branja.« (Nacionalni svet ..., 2018, 35) V preteklih letih smo ob slovenskem kulturnem prazniku in ob dnevu slovenskih splošnih knjižnic vse, ki so bili vključeni v program Kekčeva bralna pot, povabili na ogled gledališke predstave, namenjene osnovnošolskim otrokom. Občasno srečanja oblikujemo drugače in vanje vključimo kviz o prebranem, izdelamo okraske in skupaj okrasimo knjižnico, knjižničarka s pomočjo različnega gradiva predstavi določeno vsebino in temu sledijo naloge po skupinah, udeleženci dobijo gradivo, v katero so vstavljeni listi z nalogami in te rešujejo samostojno ali v pari. Opažamo, da je dobro, če srečanja niso vedno enako zasnovana, treba je poskrbeti, da so udeleženci aktivno vključeni v delo.

Z vsemi srečanji v knjižnici in izven njenih prostorov želimo k branju spodbuditi

¹Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji iz leta 2011, Resolucija o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2014–2018, Resolucija o nacionalnem programu za kulturo 2014–2017, Resolucija o nacionalnem programu za mladino 2013–2022.

LETO \ SKUPINA	OŠPP		VDC	
	število srečanj	število udeležencev	število srečanj	število udeležencev
2015	6	183	4	36
2016	4	126	4	40
2017	3	80	5	43
2018	4	104	3	30
2019	5	128	0	0

■ Statistika izvedb Kekčeva bralne poti za zadnjih 5 let

skupino uporabnikov s posebnimi potrebami in jih motivirati za obiskovanje knjižnice. Pri prvem obisku se vsi udeleženci Kekčeva bralne poti vpišejo v knjižnico in prejmejo člansko izkaznico. Ob vsakem naslednjem obisku knjižnice najprej vrnejo izposojeno knjigo, nato pa si izposodijo knjigo naslednjega branja. Na ta način jih navajamo na samostojno uporabo knjižnice. Ob vračilu gradiva jih spodbujamo k uporabi knjigomata za vračilo gradiva. Vsa razpoložljiva tehnologija pritegne njihovo pozornost. Ob izposoji gradiva pa kot rok za vračilo upoštevamo datum njihovega naslednjega obiska knjižnice. S temi majhnimi prilagoditvami jim želimo približati uporabo knjižnice in se izogniti zamudni, ki bi lahko nastala, če bi gradivo vračali samostojno, izven šolskega časa.

Na tekočem srečanju se dogovorimo o temi prihodnjega druženja. Pred prihodom skupine v knjižnico jim pripravimo knjižno

gradivo, pri tem pazimo, da je raznolika po obsegu in zahtevnosti. Učenci OŠPP-ja so med seboj zelo različni, saj pridejo hkrati na srečanje vsi od 1. do 9. razreda osnovne šole, ob tem pa imajo tudi različne sposobnosti in primanjkljaje. Ob koncu našega srečanja si lahko izberejo knjigo izmed vnaprej pripravljenih, če pa izrazijo lastne želje, jim pomagamo pri iskanju zelenega gradiva. Vključujemo tudi knjige iz zbirke lahko branje – tj. knjige, ki jih lažje beremo in razumemo. To so prirejena leposlovna in druga besedila, namenjena osebam, ki zaradi različnih razlogov težje berejo ali razumejo originalna besedila. Nastanek teh knjig temelji na osnovni demokratični pravici, da ima »vsakdo pravico dostopa do kulture, literature in informacij v razumljivi obliki« (Smernice za lažje berljivo gradivo, 2007, 7).

Knjižničarji se pri svojem delu dnevno srečujemo tudi s starši, ki pri svojih otrocih opazijo prve znake disleksije in

iščejo nasvete. Mladim bralcem, ki imajo težave, in njihovim staršem svetujemo pri iskanju gradiva. Ni vseeno, kakšne knjige ponudimo takšnim otrokom. Zadostiti morajo namreč nekaterim kriterijem, ki jim omogočajo lažje spopadanje z besedilom. Dislektiki in drugi posamezniki, pri katerih so prisotne bralne težave, nikakor ne smejo biti prikrajšani za bralne užitke. Nudimo jim primerne strokovne in leposlovne knjige, te so na policah naše knjižnice postavljene skupaj z ostalim gradivom. Prepoznali jih boste po zeleno-rumeni črtasti oznaki/nalepki. Enak izbor literature je pogosto primeren tudi za osebe, ki se šele uvajajo v samostojno branje, tiste, katerih materni jezik ni slovenščina in tudi slabovidne osebe.

V knjižnici smo na uporabnike, ki spadajo v ranljivo skupino prebivalstva, mislili tudi ob oblikovanju Strateškega načrta Knjižnice Brežice 2015–2019, saj so se posamezna strateška področja nanašala nanje. Temu bomo sledili tudi ob izpolnjevanju Strateškega načrta Knjižnice Brežice 2020–2024. Za to obdobje smo si zadali organiziranje posebnih oblik dejavnosti za otroke, mladino in odrasle s posebnimi potrebami ter zagotavljanje in nudenje gradiva za posebne skupine uporabnikov. Ob nabavi knjižničnega gradiva opazimo, da je zelo malo naslovov novega gradiva namenjenega posebnim skupinam uporabnikov (kot so zvočne knjige, gradivo v brajlici, tipne slikanice).

Varovanci VDC-ja in učenci OŠPP-ja so predstavljeni program vzeli zelo resno, vestno berejo knjige, svoja razmišljanja pa predstavljajo skozi risbe ali kratke prispevke. Radi obiskujejo knjižnico in so veseli, da so njeni člani. S predstavljenim programom in spremljajočimi dejavnostmi pa je Knjižnica Brežice vedno bliže ljudem. Je prostor odprtosti in enakopravnosti, medgeneracijskega sodelovanja, vseživljenjskega učenja in druženja. ●

Viri:

- Nacionalni svet za knjižnično dejavnost. (2018). Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice (za obdobje 2018–2028). Pridobljeno 9. januarja 2019 s spletne strani http://www.mk.gov.si/fileadmin/mk.gov.si/pageuploads/Ministrstvo/Direktorat_za_kulturno_dediscino/Knjiznicna_dejavnost/2018/NSKD_PRIPOROCILA_splosne_knjiznice_2018-2028_objava.pdf
- Operativni program razvoja človeških virov za obdobje 2007–2013. (2008) Pridobljeno 28. januarja 2020 s spletne strani www.eu-skladi.si/kohezija-do-2013/ostalo/brosure/OP-RCV.pdf
- Smernice za lažje berljivo gradivo. Smernice za knjižnične programe opismenjevanja: nekaj praktičnih predlogov. (2007). Ljubljana: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije. Pridobljeno 29. januarja 2020 s spletne strani <http://archive.ifla.org/VII/s9/nd1/iflapr-54-sl.pdf>
- Vlada Republike Slovenije. (2019) Nacionalna strategija za razvoj bralen pismenosti za obdobje 2019–2030. Pridobljeno 28. januarja 2020 s spletne strani <https://www.gov.si/novice/2020-01-15-nacionalna-strategija-za-razvoj-bralne-pismenosti-za-obdobje-2019-2030/>
- Zakon o knjižničarstvu. (2017). Pridobljeno 28. maja 2019 s spletne strani <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO2442>